

**-СТАНДАРДИ, ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА, ОБУКИ И СЕРТИФИКАЦИЈА-
Клуч за Вашата конкурентност**

СОДРЖИНА

1. ВОВЕД.....	3
2. ДЕЛОВНА ПОЛИТИКА	4
3. ПРЕДНОСТИ ОД СОРАБОТКА СО МОБЕС КВАЛИТЕТ	4
4. СЕРТИФИКАЦИЈА	5
5. ОБУКИ.....	5
6. СТАНДАРДИЗАЦИЈА.....	5
7. СТАНДАРДИ.....	6
ISO 9001	8
ISO 14001.....	9
ISO 45001.....	10
ISO 27001.....	11
ISO 22000.....	12
НАССР.....	13
HALAL	14
IFS – МЕЃУНАРОДЕН СТАНДАРД ЗА ХРАНА	14
BRC СТАНДАРД.....	15
FSC CoC – СИСТЕМ ЗА КОНТРОЛА НА НАДЗОРНИОТ ЛАНЕЦ.....	15
ДОБРА ДИСТРИБУТИВНА ПРАКСА (GDP – GOOD DISTRIBUTION PRACTICE)	16
ИНТЕГРИРАН МЕНАЏМЕНТ СИСТЕМ	16
8. НАМЕСТО ЗАКЛУЧОК.....	17

1. ВОВЕД

Мобес Квалитет е компанија основана во 2012 година како Друштво за консалтинг, трговија и останато управување, која е посветена на максимизирање на вредноста за секој клиент и успешно завршување на секој проект. Нашиот пристап е во насока на континуирано исполнување на потребите на клиентот и фокусираност кон обезбедување целосен опсег на советодавни услуги за бизнисите во сите области поврзани со **менаџмент, производство и технологија**.

Мобес Квалитет е консултанска компанија специјализирана за помагање на мали средни и големи компании од приватниот и јавниот сектор со цел подобрување на начинот на водење на својот бизнис преку соработка за водење, обука и помагање при сертификација на менаџмент системи.

Мобес Квалитет има воспоставено блиска соработка со неколку компании и индивидуални партнери како во земјава така и од странство.

Мисијата на Мобес Квалитет – Препознатлив квалитет, исполнување на барањата и очекувањата на клиентите со конкурентни цени и договорен рок на реализација.

Мобес Квалитет ви нуди интегрирана техничка помош, **акредитирани обуки**, утврдување и анализа при воведување за изработка на план за имплементација и сертификација на меѓународните стандарди:

ISO 9001:2015 – Систем за управување со квалитет

ISO 14001:2015 – Систем за управување со животна средина

ISO 45001:2018 – Систем за управување со здравје и безбедност

ISO 50001:2018 – Систем за управување со енергија

ISO 27001:2022 – Систем за управување со безбедност на информации

ISO 27002:2022 – Систем за управување со контроли за безбедност на информации

ISO 31000:2018 – Систем за управување со ризик

ISO 22301:2019 – Систем за управување со континуитет во бизнис процеси

ISO 37001:2016 – Систем за управување со анти-корупција

ISO 28000:2007 – Систем за управување со безбедност за синцирот на снабдување

ISO 39001:2012 – Систем за управување со безбедност на сообраќајот на патиштата

ISO 22000:2018 – Систем за управување со безбедност на храна

ISO 42001:2023 – Систем за управување со вештачка интелигенција

FSSC 22000 – Сертификација на системот за безбедност на храна

GLOBALG.A.P. – Стандард за добри земјоделски практики

НАССР – Систем за анализа на опасностите и критичните контролни точки

IFS – Меѓународен стандард за храна

BRC – British Retail Consortium (Стандард за безбедност на материјал за пакување)

FSC CoC – Forest stewardship Council – Chain of Custody (Сертифициран материјал/производ од дрво)

SA 8000:2014 – Општествена одговорност

ISO 26000:2010 – Општествена одговорност

COVID SHIELD ISO – Интегрирана шема за сертификација, здравје, безбедност и континуитет во бизнис процеси

Sedex Smeta – Зајакнување на одговорен синцир на снабдување

ISO 3834-1:2005 – Барања за квалитет за заварување со соединување на метални материјали

EN 1090-1, EN 1090-2 – Барања за изведуваче на челични и алуминиумски конструкции

GDPR – Општа регулатива за заштита на лични податоци

GDP – Good Distribution Practise (Добра дистрибутивна пракса)

2. ДЕЛОВНА ПОЛИТИКА

Деловната политика на **Мобес Квалитет** е целосно задоволување на потребите и барањата на клиентите од областа на менаџмент системите. **Мобес Квалитет** на тој начин придонесува за подобрување на конкурентната способност на компаниите и институциите кои работат на национално и меѓународно ниво.

Мобес Квалитет со својата способност на доследно вршење на услугите и обезбедување квалитет што ќе ги задоволи барањата на клиентите, барањата на стандардите, националните прописи и меѓународните стандарди, ќе покаже ефикасност во обезбедување усогласеност помеѓу барањата на клиентите и барањата што произлегуваат од прописите, вклучувајќи ги процесите на постојано подобрување на услугите кон клиентите.

Во нашата работа, се стремиме за целосна независност и непристрасност како организација која ќе го стави нашето знаење и ресурси во функција на јакнење на способноста за обезбедување на услуги, кои се секогаш на располагање за економијата, на еднакво рамниште без оглед на големината, обемот на активности и седиштето.

Пифаќаме соработници кои се со претприемачко размислување, однесување и богатство на идеи, професионална компетентност и познавање, пракса, како и планирање, образование и обука, мотивирани за постојано подобрување на квалитетот на нашите услуги.

Мобес Квалитет се стреми кон давање на модерни услуги и нивно признавање од клиентите, негувајќи размена на искуства и стратешка соработка со национални и меѓународни организации и поединци кои имаат активно учество во домашни и меѓународни стручни настани.

Ја информираме јавноста, отворено и објективно за нашите услуги, цени, а особена важност придодаваме на објаснување за тоа како работиме и соработуваме со корисниците на нашите услуги.

Ги следиме потребите на цели за уделот на пазарот и сакаме да бидеме фер и транспарентни, јасно да се разликуваме од квалитетот на нашите конкуренти, со услуги и иновативен препознатлив имиџ.

3. ПРЕДНОСТИ ОД СОРАБОТКА СО МОБЕС КВАЛИТЕТ

Предности од соработката со Мобес Квалитет:

- Искусни и квалификувани консултанти
- Комплетен договор без скриени трошоци
- Можност за соработка со меѓународни фондови за помагање и финансирање на мали, средни и големи претпријатија (ЕБРД и др.)
- Искуство во соработката со различни меѓународни тела за сертификација (TUV Austria, BSI, Certind, RIGCERT и др.) и меѓународни фондови (ЕБРД и др.)
- Ефективна и ефикасна документација на процесите согласно меѓународните стандарди и норми.
- Учество на акредитирани обуки

4. СЕРТИФИКАЦИЈА

Сертификацијата претставува постапка со која се утврдува дека производот, услугата, организацијата или поединецот ги исполнуваат барањата на релевантниот стандард. Постапката се завршува со официјална потврда – сертификат за усогласеност и со впишување на сопственикот на истиот во релевантниот регистар.

Сертификацијата е официјална потврда со која телото за сертификација, по спроведената постапка потврдува дека предметот на проверка (сертификација) е усогласен со барањата на стандардот. Откако организацијата ќе го воспостави системот или производот / услугата согласно барањата на некој стандард потребно е (но е и задолжително) тоа да биде потврдено од страна на независна и непристрасна организација, специјализирана за вршење на оваа дејност.

Сертификација е постапка со која третата страна дава пишано уверение дека производот, процесот или услугата се во согласност со одредени барања.

Мобес Квалитет соработува со реномирани сертификациони компании (**Rigcert, Certind, TUV Austria Hellas и др.**).

5. ОБУКИ

Мобес Квалитет организира акредитирани обуки за **ISO 9001, ISO 14001, ISO 45001, ISO 27001, ISO 27002, ISO 27005, ISO 27032, ISO 27701, ISO 20000-1, ISO 50001, ISO 37001, ISO 22301, ISO 42001, GDPR.**

Акредитираните обуки за комплетно разбирање на стандардите за менаџмент системи со квалитет, животна средина, здравје и безбедност при работа, безбедност на информации, континуитет во бизнисот ги опфаќаат следните фази: вовед во управување со менаџмент системи, меѓусебната поврзаност на стандардите за управување, разбирање на барањата на стандардите, законски и регулаторни барања, планирање и управување на ризик, оперативни активности, корективни мерки и континуирано подобрување, методи за вршење на интерен и екстерен аудит. Обуките и практичните совети им помагаат на учесниците при имплементирање на менаџмент системи и примена на ISO или други стандарди до сертификација. Исто така, обуките за компетентност, интерни и екстерни аудитори им помагаат на организациите во планирањето и спроведувањето на проверките, и водич на претставникот на организацијата до успешно завршена проверка.

6. СТАНДАРДИЗАЦИЈА

Стандардизацијата претставува активност на утврдување одредби за општа и повеќекратна употреба, во однос на вистински или потенцијални проблеми, со цел постигнување на оптимално ниво на уредување во даден контекст, која вклучува процес на формулирање, издавање и примена на стандарди и тоа на национално, европско и меѓународно ниво.

Резултат на стандардизацијата се стандарди како официјални документи, со барања кои се однесуваат на производ, процес или претпријатие како деловен систем создаден поради вршење одредена дејност која создава вредност (производ или услуга) за пазарот (корисниците и крајните купувачи) и за сопствениците.

Стандардизацијата може да има една или повеќе цели, кои овозможуваат производите, процесите и услугите да бидат усогласени со својата намена.

Општи цели може да бидат компатибилност, заменливост, намалување на бројот на варијанти, безбедност, заштита на животната средина и заштита на производот.

Други цели можат да бидат заштитата на здравјето, взаемно договарање, подобрување на економските перформанси, отстранување на пречките во трговијата и друго.

Основен принцип на стандардизацијата е тоа што стандардите не се воспоставуваат со наредба “од горе”, туку нив ги подготвуваат заинтересираните страни (индустријата, потрошувачите, органите на власта, стручните и деловните здруженија, телата за оценување на усогласеноста и други), кога истовремено постои објективна потреба од нив и желба да учествуваат во нивното формулирање.

Со други зборови, стандардизацијата е инструмент на техно–економска саморегулација која припаѓа на сите учесници во светската економија и служи за создавање јавни добра.

Имајќи во предвид дека целите и благодетите од стандардизацијата се корисни за стопанството, безбедноста, заштитата и подобрувањето на комуникацијата, тие се базираат на неколку основни начела:

1. Консензус како општ договор за било кое значајно прашање, постигнат на начин кој ги зема во предвид аспектите на сите заинтересирани страни. Иако е неопходно да се усогласат сите спротивставени ставови, постигање на консензус не подразбира и едногласност.
2. Вклучување на сите заинтересирани страни, кои со доброволно учество придонесуваат во процесот на изработка на стандардите.
3. Заеднички интерес кој се манифестира со спречување на доминацијата на поединечните интереси над заедничкиот интерес на заинтересираните страни.
4. Целосна транспарентност, односно отвореност и прегледност на процесите на стандардизација и јавност.
5. Кохерентност, која подразбира дека стандардите мора да бидат меѓусебно компатибилни, односно не можат да бидат противречни. Тоа значи дека придонесот за воведување на нов стандард за одредена област на стандардизација бара повлекување на стариот стандард.
6. Степенот на развој на техниката се однесува на условот дека стандарот треба да го одразува степенот во дадено време и истиот да се темели на проверени научни, технички и искусни сознанија.
7. Спречување на бариери во трговијата, со што се укажува дека стандардите не се подготвени, донесени или применети со цел создавање на неоправдани препреки во меѓународната трговија. Поради тоа, секогаш кога е тоа можно, препорачливо е користење на меѓународните стандарди или нивни соодветни делови како основа за изработка на националните стандарди.

7. СТАНДАРДИ

Стандардот е документ утврден со консензус и донесен од акредитирано тело, со кој (за заедничка или повеќекратна употреба) се утврдени правила, насоки или карактеристики за активности или нивни резултати, со цел постигнување на оптимално ниво на уреденост во дадена област. Стандардите се документиран договори чија содржина ја чинат техничките спецификации и други прецизни критериуми кои се користат како правила, упатства или дефиниција на карактеристиките

со цел да се обезбеди дека материјалите, производите, процесите и услугите во потполност ја задоволуваат својата намена.

Стандардите кои ги дефинира и усвојува Република Македонија имаат ознака MKC и нив ги издава Институтот за Стандардизација на Република Македонија (ИСПМ). Стандардите кои се усвоени на меѓународно ниво имаат ознака ISO/EIC (меѓународна организација за стандардизација), а ако се усвоени во Европа имаат ознака EN (европска норма).

Македонскиот стандард може да биде идентичен со европскиот (EN), меѓународниот (ISO/IEC) стандард или некој друг национален стандард (DIN, BS...) и во тој случај може да се препознае по ознаката (MKC EN, MKC ISO, MKC DIN), но македонскиот стандард може да биде и „само“ национален стандард, односно изработен од експерти од ИСПМ техничките работни тела и усвоен од ИСПМ како македонски стандард. Овој стандард не е усвоен на европско и меѓународно ниво, но за неговото постоење, европските тела за стандардизација мора да бидат известени.

Пред 20-тина години се појавија првите меѓународни стандарди за системот на управување кои донесоа сосема нов пристап во комуникацијата на деловните субјекти ширум светот. Овие стандарди направија исчекор од меѓународната стандардизација, од областа на техниката кон сферата на управување (без оглед на тоа дали некој тоа ќе го нарекува раководење, менаџмент или на некој друг начин).

Ќе ги издвоиме некои од меѓународните стандарди и сертификати кои најчесто се во употреба:

- **ISO 9001** – Систем за управување со квалитет
- **ISO 14001** – Систем за управување со животната средина
- **ISO 45001** – Систем за управување со безбедност и здравје
- **ISO 27001** – Систем за управување со безбедност на информации
- **ISO 22301** – Систем за управување со континуитет во бизнис процеси
- **ISO 22000** – Систем за управување со безбедност на храна
- **HACCP** – Систем за анализа на опасности и критични контролни точки
- **FSC CoC** – Forest Stewardship Council Chain of Custody
- **IFS** - International Food Standard – Меѓународен стандард за храна
- **BRC Global standard** – British retail Consortium global standard за безбедност на храна

ISO 9001

ISO 9001 е меѓународен стандард кој го дефинира системот на управување со квалитет и е единствен стандард за управување со квалитетот, кој е сèопфатно применлив на сите организации, производи и услуги. Намената на овој стандард е олеснување на работењето. Со примена на принципите и барањата на овој стандард, во голема мера се олеснува работењето, благодарейќи на јасното дефинирање на одговорноста. Исто така, со дефинирањето на влезните и излезните елементи на сите процеси и потребни ресурси, се создава појдовна основа за планирање, како и повратна информација за исполнетоста на очекувањата на клиентот. Овој модел ја зголемува довербата на клиентот во производот / услугата и води кон подобра позиција на пазарот. Со оглед на тоа што сертификатот го издава независна сертификациона куќа, потврдата за сопственост на стандардот осигурува дека претпријатието ги има спроведено потребните процеси кои стандардот ги бара.

Воспоставениот и сертифициран систем за управување со квалитет, според ISO 9001, укажува на тоа дека производството, процесите и работните методи на компанијата се дефинирани така да овозможуваат испорака на производи со добар квалитет, но не го гарантираат квалитетот на самиот производ. Со уреден систем на работење постои поголема можност дека претпријатието и ќе произведе квалитет. Поради тоа, често пати при склучување договори со добавувачи, како барање се поставува поседувањето на сертифициран ISO 9001 стандард, што воедно претставува и екстерна причина за негово воведување.

Постојат многу причини кои ја потврдуваат користа од воведувањето на менаџмент со квалитет во согласност со ISO 9001:

- Зголемена ориентираност кон клиентите и зголемување на нивното задоволство
- Намалување на бројот на рекламации и жалби
- Процесно ориентиран пристап
- Забележително намалување на трошоците на процесот, скриените трошоци и заштеда на ресурси
- Поттикнување на организациониот развој и интерната комуникација
- Мотивација на вработените
- Забележителен пораст на свеста на вработените за нивните одговорности
- Забележително подобрување на процесите на оценување
- Зголемување на вредноста на организацијата
- Успешната сертификација ја зголемува конкурентноста и можностите на организацијата при учество на тендери.

ISO 14001

Зголемената грижа за животната средина, како и зголемувањето на бројот на прописи кои ја регулираат оваа материја, резултираше во поставување на стандарди со цел претпријатијата да го воспостават своето работење на начин кој ќе одговори на барањата за заштита на животната средина. Претпријатијата ги користат системите за еколошко управување како своја конкурентска предност, нудејќи производи кои не ја загадуваат животната средина, а настанале низ процес кој не може да наштети на природното окружување.

Меѓународната организација за стандардизација (ISO) го препозна проблемот на заштита на животната средина, и како резултат на нејзината работа настана стандардот ISO 14001, кој ги дефинира барањата за управување со заштитата на животната средина. Методологијата на која се заснова стандардот ISO 14001 е *PDCA* моделот (Plan-Do-Check-Act), со чија помош организацијата ја воспоставува политиката за заштита на животната средина, целите и процесите со кои ја реализира политиката, како и превземањето мерки, тогаш кога е потребно да го унапреди својот учинок и да прикаже усогласеност на системот со барањата на овој стандард.

ISO 14001 ги дефинира барањата за воспоставување процедури во заштитата на животната околина, ги одредува факторите на влијание на производот, услугата врз околината, предвидува еколошки системи на кои се врши негативно влијание, ги мери негативните влијанија и дава насоки за спречување на несаканите ефекти. Предвидува чекори и процедури во превенцијата на еколошките катастрофи, ги наоѓа можните ранливи точки и помага во дефинирањето на безбедносните еколошки процедури. ISO 14001 не е условен со закон и неговата примена е доброволна. Развиен е врз концептот на одржлив развој, со кој се задоволуваат сегашните потреби, при тоа не се загрозува опстанокот на идните генерации и задоволувањето на нивните потреби.

Стандардот можат да го употребуваат сите организации, лесно се интегрира со стандардот ISO 9001 и наменет е за сертификација. Организациите кои го применуваат, имаат екстерни проверки од страна на сертификациони тела, кои како доказ на усогласеност издаваат сертификати. Самиот процес на воведување подразбира неколку фази. Како прво, од највисокото раководство се очекува да ја дефинираат еколошка политика на организацијата и да обезбедат таа да одговара на природата, обемот и еколошките влијанија на нејзините активности, производи или услуги, како и да се обврзе на континуирано подобрување и усогласување со релевантните законски и други прописи.

ISO 45001

Свеста за значењето на заштитата на здравјето на вработените и безбедноста при работа, се повеќе доаѓа до израз во деловниот свет, заедно со јакнењето на свеста за значењето на човечките ресурси и нивниот придонес за вредноста на организацијата.

Голем придонес во јакнењето на оваа свест имаат државните институции и законите, кои директно се однесуваат на заштитата на здравјето на вработените и безбедноста при работа. Меѓутоа, за ефикасна примена на законите од областа на безбедност при работа и другите неопходни мерки на заштита, се појави потреба за систем на управувања кој би обезбедил примена на сите неопходни мерки за безбедност при работа и би бил некој вид на надзор кој ги штити работниците и организациите.

Стандардот ISO 45001 (Occupational Health and Safety) претставува систем за управување со заштита на здравјето и безбедноста при работа. Целта на системот за управување со заштита на здравјето и безбедноста при работа е неконтролираните опасности да се претворат во контролиран ризик и на тој начин подобро да се заштитат вработените и да се обезбеди континуитет во работењето.

Овој стандард ја дефинира организациската структура, активностите при планирањето, одговорноста, практиката, процедурите и ресурсите за развој, примената, реализацијата, преиспитувањето и одржувањето на политиката на заштита на здравјето и безбедноста при работа.

ISO 45001 обезбедува заштита на вработените, систематски пристап во идентификацијата на опасностите во управувањето со ризиците, допринесува за поздрово и посигурно работно окружување, ги намалува несреќите и проблемите во заштитата на здравјето при работа, со што се намалуваат загубите предизвикани од болести и повреди на вработените. Овој стандард е применлив за сите организации кои сакаат да воспостават ефикасен систем кој ги штити нивните вработени од сите идентификувани ризици на работното место.

Транспарентниот и ефективен систем на заштита и безбедност на работниците при работа ја потпомага комуникацијата и соработката со надлежните инспекции.

Примената на ISO 45001 не е законски условена, но многу пати претставува неопходност, посебно за компаниите чија дејност се смета за високо ризична и каде без ефикасен систем на заштита и безбедност на вработените, не е возможно воспоставување на безбедни услови за работа.

Кај компаниите кои се придржуваат на законските барања и кои превентивно го користат ISO 45001, како алатка за постигнување на максимална безбедност на работното место, значително се намалени инцидентите и несреќите.

ISO 27001

Примената на современи информатички технологии овозможува подобра комуникација на организацијата со нејзината околина. Во такви услови, информатичките вредности на организацијата се соочуваат со бројни безбедносни закани. Серијата на стандарди ISO 27000 дава хармонизиран пристап кон развојот, имплементацијата и одржувањето на управувањето со системот за информатичка безбедност. ISO 27001 се применува кај сите организации, компании кои имаат потреба од заштита на своите информации.

ISO 27001 е стандард кој сè повеќе добива на значење со оглед на брзиот развој на информатичките технологии и сè поголемата примена во сите сфери на човековото работење и делување. Овој стандард, информациите ги третира како имот и дава основни насоки за нивно зачувување, безбедно управување и употреба. Исто така, овој стандард е компатибилен со ISO 9001, ISO 14001 и други стандарди, но специфицира дополнителни барања поврзани за идентификација на ризикот (интерни и екстерни), за безбедност на информации и воспоставување на механизам за нивното елиминирање или нивно намалување на прифатливо ниво.

ISO 27001 претставува стандард кој обезбедува воведување, спроведување, следење и одржување на системот за управување со безбедност на информации. Имплементацијата на ISO 27001 овозможува подобра соработка и комуникација со слични организации кои работат по овој модел. Системот за управување со безбедност на информации е значаен за организации кои работат во области кои на било каков начин се поврзани со информациски технологии и потребата за зачувување на доверливоста на информациите. Со ISO 27001, организациите им демонстрираат на своите клиенти и корисници дека работат со процеси прилагодени согласно принципите на безбедност на информации.

Контролни области за управување со информатичка безбедност:

- политика за безбедност на информации,
- организација на безбедноста на информации,
- управување со имот / средства,
- безбедност на човечки ресурси,
- физичка безбедност и безбедност во опкружувањето,
- управување со комуникации и операции,
- архивирање (back-up) на податоци,
- криптографија,
- контрола на пристап и добавувачи,
- набавка, развој и одржување на информатички систем,
- управување со инциденти кои ја загрозуваат безбедноста на информациите,
- управување со континуитетот на бизнисот, и
- усогласување со регулативите.

ISO 22000

ISO 22000 е прв меѓународен стандард за управување со безбедност на храна (**Food safety management systems**) издаден од Меѓународната организација за стандардизација (ISO).

Меѓународната организација за стандардизација (ISO) во 2005 година за првпат го издава стандардот ISO 22000 – Систем за управување со безбедноста на храната – барања за секоја организација во прехранбениот синџир. Истиот претставува решение за поврзување на сите стандарди за обезбедување на безбедност на храната кои во моментот се меѓународно признати.

ISO 22000 ги здружува сите барања за системот HACCP по Кодекс Алиментариус – Codex Alimentarius, правилата за добрата производна пракса (ДПП) и добрата хигиенска пракса (ДХП), следливоста и означувањето на храната. Стандардот е употреблив во сите фази на прехранбениот синџир. Организациите, кои во своите деловни системи имаат имплементирано било кој од ISO стандардите (ISO 9001, ISO 14001,..) или сертифициран HACCP систем, ќе можат полесно да го интегрираат ISO 22000.

Согласно ISO 22000, безбедноста на храната е приоритет за сите организации кои произведуваат, преработуваат, ракуваат, складираат или дистрибуираат прехранбени производи.

Адекватната контрола во процесот на подготовка, производство и испорака на храната е суштинска по безбедноста на храната, сè со цел да се елиминираат или намалат опасностите на прифатливо ниво.

Барањата на овој стандард се применливи кај сите организации во синџирот на храна без разлика на големината и сложеноста.

Директно или индиректно вклучени во еден или повеќе чекори во синџирот на производство на безбедна храна се:

- производство и преработка на храна и додатоци за производство на прехранбени производи;
- малопродажба и големопродажба на додатоци за храна;
- компании за транспорт и чување на храна;
- производство на материјали и амбалажа кои доаѓаат во директен контакт со храна.

Предности од имплементацијата на ISO 22000 се:

- безбеден производ;
- намалување на ризиците од можноста за труење со храна;
- подобрување на предусловната програма и хигиената во објектот;
- усогласеност со законската регулатива;
- подобра организираност во управувањето на организацијата;
- намалување на трошоците;
- поголема конкурентност на пазарот;
- можност за пробивање на меѓународни пазари;
- зголемување на довербата кај купувачите и заинтересираните страни.

НАССР

Свеста на современиот потрошувач на храна, во денешно време е на многу повисоко ниво отколку во минатото. Во минатото, добрата реклама и усните тврдења за квалитетот на производот биле сосема доволни за да се одржи довербата на потрошувачите за одреден производ. Денес, потрошувачите сакаат доказ дека храната која ја купуваат во потполност ги задоволува барањата и стандардите за безбедност на прехранбените производи.

НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points) е систем на принципи и правила со кои се обезбедува превентивна заштита на безбедноста и здравствената исправност на храната, која стигнува до крајните потрошувачи. Овој систем настанал со цел да ги елиминира несаканите случаи на: труења предизвикани од здравствено неисправна храна, разни врсти на заболувања кои се пренесуваат преку храна, конзумирање на неисправна храна, присуство на несакани состојки или туѓи тела во храната и слично.

НАССР системот, претставува низа на последователни активности, со кои врз основ на анализа на ризикот и превентивните мерки, се обезбедува производство на здравствено исправни и хигиенско соодветни прехранбени производи со високо ниво на квалитет.

НАССР системот се состои од две основни компоненти:

- Hazard Analysis претставува анализа на ризикот, односно идентификација на опасностите во секоја фаза на процесот на производство на храна и проценка на значењето на тие опасности по човечкото здравје.
- Critical Control Points (критични контролни точки) претставуваат фази во производството во кои може да се контролира, спречи или елиминира ризикот по безбедноста на храната или нивното влијание да се сведе на прифатливо ниво. Се развива посебно за секој производ, група на производи или процес и треба да се дефинира и воспостави така да одговара на специфичните услови на производство и дистрибуција на секој производ посебно.

НАССР системот е од големо значење за производителите на храна, бидејќи со него се регулира производството и прометот на здравствено безбедна храна, што значи дека примената на НАССР не обезбедува секогаш 100% сигурност за корисниците, но значи дека претпријатието произведува храна на најдобар и најбезбеден можен начин.

Примената на оваа директива ги присилува увозниците да увезуваат производи со висок квалитет и безбедност, што води кон тоа постојано да се бара подобрување на квалитетот и безбедноста на процесот на производство.

Досегашната практика покажала дека претпријатијата од ЕУ кои работат со прехранбени производи станале значително поселективни во работењето со добавувачи од земјите вон ЕУ, барајќи од нив конкретна примена на НАССР системот.

HALAL

HALAL системот го сочинуваат сет на правила и насоки за производство и подготовка на храна согласно исламските верски обичаи. Покрај останатото овој стандард ја забранува употребата на одредени производи, како што се: свинско месо, крв, алкохол, месо од мртви животни, месојади, магарина, кучиња, храна или производи кои се подготвуваат со алкохол, храна која содржи емулгатори на база на свинска или животинска маст, и друго. HALAL системот, покрај специфичните, има најголем број на барања кои се идентични со HACCP системот и ISO 9001, што значајно ја олеснува подготовката за сертификација на организациите кои веќе ги имаат воспоставено овие два системи. За разлика од останатите стандарди и HACCP системот, HALAL не припаѓа во класичниот систем на сертификација и акредитација. Сертификатите за овој систем ги доделуваат организациите овластени од страна на исламската верска заедница. При воведувањето на HALAL системот, заинтересираната организација дава изјава дека ѝ се познати сите закони кои се однесуваат и сите забрани кои произлегуваат од истиот.

IFS – МЕЃУНАРОДЕН СТАНДАРД ЗА ХРАНА

Поради притисокот од различните барања према произведувачите, а со цел тие барања некако да се изедначат и вообличат – германските и француски трговски ланци здружени во своите интересни групации HDE (G) и FCD (F), помогнати од останатите меѓународни ланци, здружени во IFS работна група – го развија Меѓународниот Стандард за Храна – International Food Standard (IFS). Овој стандард претставува воедно стандард за квалитет и стандард за безбедност на храна. Иако е воведен пред сè за контрола и усогласување на квалитетот на производите под приватни трговски робни марки, IFS денес е широко применет светски стандард за контрола на безбедноста на храната и степенот на квалитет на производителот. Овие највисоки стандарди за храна, се засноваат на принципот на следливост – можност да се следи исправноста и квалитетот на производот во секој момент на патот од примарниот производител до крајниот потрошувач, во секоја фаза на производството и дистрибуцијата. Целта на IFS стандардот е да креира конзистентен систем на евалуација за сите компании кои ја снабдуваат со храна трговијата на мало. Ова пред сè се однесува на приватните робни марки на големите трговски ланци.

Основни цели на IFS стандардот се:

- Подобрување на безбедноста и квалитетот на производите
- Стекнување на доверба кај потрошувачите
- Транспарентност низ целиот ланец на снабдување
- Намалување на трошоците и заштеда на време, како на добавувачите, така и на трговските ланци
- Воспоставување општ стандард со единствен систем на оценување

Стандардот може да се примени на добавувачите, во сите чекори на преработката на храна, освен за земјоделското производство. Барањата се поврзани со системот за управување со квалитет и HACCP во кои спаѓаат и предусловни програми: добра производна пракса – GMP (Good Manufacturing Practice), добра лабораториска пракса – GLP (Good Laboratory Practice) и добра

хигиенска пракса – GHP (Good Hygiene Practice). Само сертификационите тела кои потпишале договор со IFS имаат право да издаваат сертификат за усогласеност на системот со овој стандард.

BRC СТАНДАРД

BRC (British Retail Consortium) е стандард развиен од страна на британските трговци. Трговците на мало (освен другите претпријатија во областа на прометот и производство на храна), се обврзуваат дека ќе се однесуваат соодветно кон развојот, производството, дистрибуцијата, рекламите и продажбата на храна и дека ќе ги преземат сите неопходни мерки на претпазливост.

Стандардот е наменет за сите производители на храна кои сакаат да воведат добра производна пракса, а имаат квалитетен систем за производство. BRC општиот стандард за храна ги опфаќа основните принципи кои ги воспоставила малопродажбата и континуирано ги преиспитува, како истовремено би ги одразувал и барањата на трговијата на мало и на нивните добавувачи.

Стандардот бара:

- Усвојување и примена на HACCP принципите,
- Документиран и функционален систем на управување со квалитет,
- Стандард за контрола на опкружувањето на фабриката, производите, процедурите и персоналот.

Целта на BRC стандардот е да ги дефинира критериумите за квалитет и безбедност во рамките на организациите поради испорака на храна на трговијата на мало, нивните добавувачи или другите корисници на стандардот. Барањата на стандардот се такви да дозволуваат проверка од трети страни на просториите на организацијата и нејзините оперативни процедури. Третата страна која го спроведува оценувањето мора да биде акредитирана во согласност со ISO/IEC упатството 65 и мора да се исполнат барањата кои ги пропишува BRC стандардот, преку соодветна документација.

FSC CoC – СИСТЕМ ЗА КОНТРОЛА НА НАДЗОРНИОТ ЛАНЕЦ

Потрошувачите сè повеќе бараат производи кои се произведени во согласност со еколошките и социјалните критериуми. FSC сертификатот е гаранција дека дрвото до крајниот корисник доаѓа по строго дефиниран ланец: од сертифицирана шума, преку обработка и сè до производство. На англиското говорно подрачје ова се нарекува CoC сертификација (CoC certification – Chain of custody – надзорен ланец). Кога го претставуваат своето FSC лого, претпријатијата докажуваат дека дрвото кое го користат потекнува од шуми кои се одгледувани на одржлив начин. FSC е највисокото ниво на осигурување на квалитетот во шумарството, дрвната индустрија и индустријата за хартија, кој во својата структура содржи низа барања од областа на квалитетот, социјалната сфера и екологијата.

Со издавањето на FSC CoC сертификатот и истакнувањето на FSC логото на производите, чија основна состојка е дрвото, претпријатието кон потрошувачите праќа информација дека дрвото вградено во производот поминало низ строг надзорен ланец од стручни лица, од сечата на шумата, до одговорните во преработката и сè до производството, низ рационално искористување на дрвото.

Постојат 3 вида на FSC сертификати, односно налепници кои се истакнуваат на производот:

- FSC Pure – чисто дрво,

- FSC mixed source – мешани извори каде има минимум 50% FSC сертифицирано дрво,
- FSC recycled – рециклирано дрво.

Со добивањето на FSC логото на производот, претпријатието покажува дека посветува подеднаква грижа за шумското богатство и неговите клиенти.

Добра дистрибутивна пракса (GDP – Good distribution practice)

GDP – Good Distribution Practice е систем на квалитет кој се однесува на организацијата, спроведувањето и надзорот на складирање на лекови и медицински помагала според одреден редослед и пропишани услови на чување, пред понатамошна употреба или ставање во промет и транспорт на истите, од производителот до крајниот корисник.

ИНТЕГРИРАН МЕНАЏМЕНТ СИСТЕМ

ИМС (Интегриран менаџмент систем) – претставува систем за управување кој ги интегрира барањата на стандардите ISO 9001, ISO 14001, ISO 45001, ISO 22000, ISO 27001 и други. Неговата примена се остварува со интеракција помеѓу барањата од стандардите и процесите. Со имплементација на ИМС се намалуваат трошоците, времето, обемот на документација и цената при имплементација и сертификација.

Консултанската услуга за примена на ИМС опфаќа:

- Утврдување на целите и опсегот на проектот;
- Преглед на постоечката состојба и утврдување на потребните ресурси за реализација на проектот;
- Утврдување на влезните елементи за реализација на проектот на основа на барањата на клиентот, барањата на стандардите и законските барања;
- Изработка на план за изработка на ИМС;
- Обука на раководството и работниот тим за разбирање на принципите и барањата на ИМС, разбирање на стандардите и документираните процеси, обука за спроведување на интерна проверка;
- Давање на детални насоки за контрола на документираните процеси и активности;
- Проверка на усогласеноста на изработената документација со барањата на стандардите;
- Помош во подготовката на спроведување на интерна проверка и преиспитувањето на ИМС;
- Помош во изборот на сертификационо тело и подготовка на пријавата за сертификација.

Обезбедување на квалитет, усогласеност со законските обврски, подобрување на заштитата на животната средина, зголемување на мотивацијата кај вработените и нивната компетентност, консолидација на автентична слика на организацијата – внатре во самата организација и кон надворешните заинтересирани страни, како и намалување на бројот на повреди се главните придобивки од Интегрираниот менаџмент систем.

8. НАМЕСТО ЗАКЛУЧОК

Ефективната примена на стандардите на сите организации овозможува:

- Полесен пристап на новите пазари и пазарите во зачеток,
- Кратење на времето до излезот на пазарот и зголемувањето на уделот во него,
- Доведување на нови технологии на пазарот,
- Управување со финансискиот ризик во врска со иновациите,
- Прифаќање на иновациите од страна на клиентите и оние кои ги вршат јавните набавки,
- Трансфер на технологии од развиените земји во земјите во развој и транзиција,
- Подобро проценување на новите технологии.

Освен тоа, стандардите ги елиминираат пречките во трговијата, го подржуваат развојот, ги промовираат иновациите, осигуруваат квалитет на производите, ја зголемуваат безбедноста и заштитата, ја подобруваат видливоста и го подигаат угледот, ја подобруваат техничката регулатива и поттикнуваат национална и меѓународна конкуренција меѓу добавувачите во иста стопанска гранка.

Примената на меѓународни, односно европски стандарди има голем придонес за зголемување на конкурентноста на МСП кои ги применуваат и тоа на два начини. Прво, примената на тие стандарди само по себе ја подобрува конкурентноста, бидејќи тие имаат висок меѓународен углед и влеваат доверба. Второ, примената на овие стандарди носи значајна корист за домашните и странските добавувачи бидејќи техничките спецификации во договорите ги прават попрецизни и појасни.